

Vergaderjaar 2003–2004

25 928

Navo helikopterproject NH-90

Nr. 13

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 3 oktober 2003

Het Europese samenwerkingsproject NH-90 behelst de ontwikkeling en productie van een middelzware helikopter in een maritieme variant (de «NATO Frigate Helicopter», NFH) en in een tactische transportvariant (de «Tactical Transport Helicopter», TTH). Hierbij bied ik u de derde jaar-rapportage over dit project aan.¹

Inleiding

Nederland neemt sinds 7 januari 1991 samen met Frankrijk, Duitsland en Italië deel aan dit Europese samenwerkingsproject. In 2001 is Portugal toegetreden tot het NH-90 project. Ook wordt nauw samengewerkt met Noorwegen, Zweden en Finland die eveneens NH-90 helikopters hebben besteld, maar die voorsnog geen plannen hebben tot het NH-90 consortium toe te treden.

Voor Nederland gaat het om de vervanging van de Lynx-helikopters van de Koninklijke marine door twintig NFH's in de periode van 2007 tot en met 2012. Het afgesloten contract gaat uit van veertien helikopters uitgerust met een volledig missiesysteem voor de bestrijding van oppervlakteschepen en onderzeeboten en zes toestellen met voorzieningen voor de inbouw van een dergelijk systeem. Deze zes toestellen zijn ingericht voor het transport van personeel, bijvoorbeeld marinierseenheden in het kader van amfibische operaties. Naar gelang de opdracht kan de beschikbare missie-apparatuur dan worden overgezet naar deze toestellen. In verband met het kleinere aantal fregatten enerzijds en de krijgsmachtbrede transportbehoefte anderzijds, wordt de NH-90 betrokken bij een reeds gestarte studie «integrale militaire helikopter capaciteit».

De Tweede Kamer wordt jaarlijks separaat over dit project geïnformeerd. De vorige rapportage is aangeboden op 22 oktober 2002 (Kamerstuk 25 928, nr. 11), op 9 januari 2003 gevolgd door de antwoorden op schriftelijke vragen (Kamerstuk 25 928, nr. 12). De huidige rapportage beslaat het tijdvak van 1 juli 2002 tot 1 juli 2003.

¹ De separaat commercieel-vertrouwelijk toegezonden financiële informatie is ter vertrouwelijke inzage gelegd, alleen voor de leden, bij het Centraal Informatiepunt van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Voortgang «design and development»

De «design and development»-activiteiten bevinden zich, met uitzondering van de softwareontwikkeling, in de laatste fase. Deze fase behelst hoofdzakelijk nog activiteiten op het gebied van het testen en kwalificeren van deelsystemen.

Door de uitloop van ontwikkelactiviteiten en door beperkingen in de beschikbaarheid van testfaciliteiten kan het kwalificatieprogramma niet op tijd worden voltooid. Vooral het kwalificatietraject van het, op zich succesvolle «Fly by Wire»-systeem in de NH-90, vergt veel tijd. Het is daardoor waarschijnlijk dat de oplevering van de eerste nog niet volledig gekwalificeerde TTH aan Duitsland, die was voorzien in juli 2004, een aantal maanden wordt uitgesteld. Naar verwachting heeft dit geen gevolgen voor de oplevering van de eerste Nederlandse NH-90 in de tweede helft van 2007.

De «anti-icing» beproevingen voor de motoren en de inlaat zijn voltooid. Voor de rotorbladen zijn deze beproevingen ernstig vertraagd. Het plan dat door «NATO Helicopter Management Agency» (NAHEMA) en de industrie was opgesteld om de «anti-icing» beproevingen tijdig te voltooien, bleek door een beperkte beschikbaarheid van testfaciliteiten slechts gedeeltelijk uitvoerbaar. Deze beproevingen kunnen naar verwachting de komende winterperiode worden uitgevoerd. De hierna uit te voeren kwalificatie van het gehele «de-icing» systeem kan vervolgens in de winter daarna in 2004–2005 plaatshebben. Tot die tijd kan de helikopter niet vliegen in omstandigheden waarbij ijsafzetting op de rotorbladen kan ontstaan. Ook dit aspect heeft naar verwachting geen gevolgen voor het tijdstip van oplevering van de eerste Nederlandse NH-90 in 2007.

De vijf prototypes hebben inmiddels circa 1800 uur gevlogen, waarvan 800 uur met het innovatieve «Fly by Wire»-systeem. Met prototype nummer 5, representatief voor de NFH, is in de afgelopen periode goede vooruitgang geboekt bij de integratietesten van de missiegerelateerde sensoren. De ontwikkeling van de «Mens-Machine Interface» is in nauwe samenwerking met de toekomstige operationele gebruikers voltooid. Volgens planning kan dit jaar de validatie van het concept van een driekoppige bemanning worden voltooid. Tot nu toe zijn de resultaten bevredigend.

De in de vorige jaarrapportage gemelde vertraging bij de ontwikkeling van de software is in deze rapportageperiode niet ingelopen. Het betreft software voor het systeem dat de basisfuncties van de vliegsystemen uitvoert en bewaakt, en software voor het TTH-missiesysteem. Naar verwachting heeft de vertraging bij de ontwikkeling van deze software geen gevolgen voor de oplevering van de eerste Nederlandse NH-90 in de tweede helft van 2007. De ontwikkeling van de software voor het NFH-missiesysteem verloopt wel volgens planning.

In de vorige jaarrapportage werd gemeld dat het ontwerp van het staartstuk van de helikopter ingrijpend is gewijzigd om de problemen met de belasting van het staartstuk op te lossen. Uitkomsten van simulatieproeven bevestigen dat het nieuwe ontwerp een duidelijke verbetering is, maar de definitieve validatie kan pas plaatshebben met de eerste helikopter van de seriebouw. Totdat ook dat traject met succes is beëindigd, blijft de belasting op het staartstuk het belangrijkste resterende ontwikkelingsrisico. Overigens is dit risico door resultaten van de simulatieproeven wel aanzienlijk gereduceerd.

Productievoorbereiding en productie

De inrichting van de productielijnen verloopt volgens plan. De productieaanvang van de helikopters verliep zonder noemenswaardige problemen. Volgens planning kunnen begin 2004 de testen met de eerste TTH uit de productieserie beginnen.

Exploitatievoorbereiding

De vorige jaarrapportages meldden reeds dat bij de exploitatievoorbereiding achterstand is opgelopen. In dit kader maakte de jaar-rapportage van vorig jaar melding van een overeengekomen «recovery plan» dat erin voorzag dat de meest essentiële delen van de exploitatievoorbereiding in april 2004 gereed zouden zijn. Het tijdschema van dit inhaalplan wordt echter niet gehaald, doordat de achterstand bij de exploitatievoorbereiding in het afgelopen jaar verder is opgelopen. Dit is vooral veroorzaakt door capaciteitsproblemen bij de industrie. Nu de ontwikkelwerkzaamheden en de productievoorbereiding nagenoeg gereed zijn, heeft de industrie toegezegd meer personele capaciteit voor de exploitatievoorbereiding beschikbaar te stellen. Volgens de bijgestelde planning kan de exploitatievoorbereiding door de industrie eind 2005 vrijwel geheel zijn voltooid. De vertragingen in de exploitatievoorbereiding hebben vooralsnog geen gevolgen voor de beschikbaarheid van de «Initial In-Service Support» voor de eerste helikopter van de Koninklijke marine in de tweede helft van 2007.

Met de verwervingsvoorbereiding van trainingsmiddelen, waaronder een vluchtsimulator, is in deze rapportageperiode goede vordering gemaakt. Desondanks ligt de verwerving van de trainingsmiddelen nu op het kritieke tijdpad. Inmiddels is met de helikopterindustrie overeenstemming bereikt over zowel de technische specificaties van de trainingsmiddelen, als over de commerciële randvoorwaarden en heeft de industrie een offerte uitgebracht. Naar verwachting kan het contract voor de verwerving van de trainingsmiddelen begin 2004 worden getekend. In dat geval kunnen de trainingsmiddelen, tijdig en zoals gepland, vanaf 2007 worden geleverd.

In deze rapportageperiode zijn de onderhandelingen met de internationale partners in het NH-90 project over een «In Service Support Memorandum of Understanding (ISS-MoU)» voltooid met uitzondering van een paragraaf over de verrekening van de omzetbelasting. Dit MoU voorziet in een verregaande samenwerking tijdens de exploitatiefase. De in 2003 voorziene ondertekening van het MoU wordt echter opgehouden door een verschil van inzicht tussen enkele deelnemende landen inzake de BTW-heffing over de «production investment». Hierover heb ik u reeds in de vorige jaarrapportage geïnformeerd.

Het verschil van inzicht tussen Frankrijk enerzijds en Duitsland en Nederland anderzijds over de toepassing van Europese regelgeving bij de heffing van omzetbelasting is na diverse onderhandelingsrondes nog niet overbrugd. De landen zijn zich ervan bewust dat het oplossen van de BTW-kwestie urgent is, mede gelet op de bekrachtiging van MoU's op het gebied van exploitatie.

Financieel

Het projectbudget bedraagt € 883,1 miljoen (prijsspeil 2003). Om budgettaire redenen is de instroom van de NH-90 bij de Koninklijke marine 6 maanden uitgesteld. Hiervoor is het contract aangepast. Levering van de eerste helikopter heeft plaats vanaf de tweede helft van 2007.

Betalingen aan de industrie hebben plaatsgehad in overeenstemming met de contracten over «design and development» en «production investment/production». De risicoreservering voor het NH-90 budget is in de rapportageperiode niet aangesproken.

Risico's

Totdat het verschil van inzicht over de heffing van omzetbelasting over «production investment» is opgelost, vormt deze kwestie een financieel risico ter grootte van maximaal € 9,3 miljoen. De overige van belang zijnde risico's voor het project zijn de tijdrisico's die voortvloeien uit de kritische tijdsduur van het kwalificatieprogramma, de opgelopen achterstand in de softwareontwikkeling en exploitatievoorbereiding, de verwerving van trainingsmiddelen, en het technische risico ten aanzien van de belasting van het staartstuk. De betrokken landen en de industrie werken met grote inspanning aan de vermindering van deze risico's. De verwachting is dat deze risico's zijn geëlimineerd voordat de eerste levering van de NH-90 aan Nederland plaatsheeft. Overigens draagt de industrie op grond van het «NH-90 design and development»-contract en het «NH-90 Production investment & Production»-contract de risico's met betrekking tot het staartstuk.

Overige ontwikkelingen

Zoals in de vorige jaarrapportage is gemeld, hebben Noorwegen, Zweden en Finland in 2001 bij NHI (NATO Helicopter Industries) een bestelling voor in totaal 52 NH-90 helikopters geplaatst. Voorjaar 2003 zijn de onderhandelingen met deze landen voltooid over het in de vorige jaarrapportage genoemde «NH-90 Community- MoU», met dien verstande dat een sluitende regeling over de heffing van omzetbelasting ontbreekt. Dit MoU voorziet in de benodigde exploitatieregelingen voor de ondersteuning van NH-90 landen die geen lid zijn van het NH-90 consortium. Ook hier geldt dat dit MoU kan worden getekend snel nadat overeenstemming over de BTW-kwestie is bereikt. Ook hebben genoemde landen de intentie om samen te werken met de landen van het NH-90 consortium bij de verwerving van trainingsmiddelen.

De NH-90 helikopter mag zich verheugen in een grote internationale belangstelling. Inmiddels is de NH-90 helikopter voor tien andere landen, zowel binnen als buiten Europa, een serieuze kandidaat, wat onder meer blijkt uit diverse offerteaanvragen bij NHI.

Ten slotte

Gesteld kan worden dat goede voortgang is geboekt met de ontwikkeling, productievoorbereiding en productie van de NH-90 helikopter. Naar verwachting kan de eerste niet volledig gekwalificeerde NH-90 helikopter, waarschijnlijk met een beperkte vertraging van een aantal maanden, in 2004 aan Duitsland worden geleverd. De voorbereiding voor de levering van de NH-90 aan Nederland ligt op schema. De instroom is om budgettaire redenen 6 maanden uitgesteld. De levering van de eerste NH-90 is voorzien in de tweede helft van 2007. Ook vóór het uitstel van de instroom, was er ruimte in het tijdpad om de in deze rapportage genoemde vertragingen op te vangen. De belangrijkste risico's van het project hebben betrekking op de kritische tijdsduur van het kwalificatieprogramma en de opgelopen achterstand in de softwareontwikkeling en exploitatievoorbereiding, de verwerving van trainingsmiddelen, en het technische risico ten aanzien van de belasting van het staartstuk. Sinds de vorige jaarrapportage is het risico ten aanzien van het staartstuk aanzienlijk verminderd. De ontwikkeling van de (complexe) software voor het

missiesysteem van de NFH verloopt wel volgens planning. Naar verwachting zijn deze risico's vóór de geplande levering van de NH-90 aan Nederland in 2007 geëlimineerd.

Daarnaast bestaat er een financieel risico zolang de verschillen van inzicht over de omzetbelasting over de «production investment» nog niet zijn overbrugd. De financiële realisatie van het project voltrekt zich volgens de planning. Voor tien landen die niet deelnemen aan het project, is de NH-90 helikopter een serieuze kandidaat.

De Staatssecretaris van Defensie,
C. van der Knaap